

ŁUKASZ MALINOWSKI

MAŁY PRZEWODNIK PO HISTORII POLSKI

19. SPISKI NA OBCZYŻNIE

Pamiętajmy jednak, że o we wszystkich tych emigracyjnych ideach i organizacjach chodziło głównie o walkę o wyzwolenie Polski. Opowieść przejmuję więc Jan.

Działanie

Organizacje cały czas starały się wznieść powstanie, niestety często brakowało między nimi współpracy. Arystokraci z Hotelu Lambert jeździli po Europie, szukając sojuszników, a członkowie Towarzystwa Demokratycznego przenikali na ziemie polskie i starali się edukować chłopów i zachęcać ich do przyszłej walki. Nie było to łatwe, gdyż policja gorliwie tropiła spiskowców, a i wielu prostych ludzi niechętnie patrzyło na szlacheckie zrywy niepodległościowe. Chłopi myśleli przede wszystkim o polepszeniu swoich warunków bytowych.

Odbicie Krakowa – na chwilę

Najbardziej ambitne plany zakładały wybuch powstania równocześnie na ziemiach trzech zaborów. Taką ogólnopolską akcją niepodległościową zaplanowano na połowę lutego 1846 roku, ale nie doszła do skutku, gdyż policja wcześniej aresztowała większość spiskowców. Jedynie w Krakowie doszło do dużych walk. Oddziały powstańców zmusiły austriackie wojska do wycofania się z miasta. Kraków był wolny. Szczęśliwi mieszkańcy powołali **Rząd Narodowy Rzeczypospolitej Polskiej**, a ten wydał manifest, w którym nawoływał chłopów do walki, obiecując im zwolnienia z pańszczyzny. Wezwanie to pozostało jednak bez odpowiedzi, a niepodległość Krakowa trwała ledwo kilkanaście dni.

Chłopi przeciwko szlachcie

Już na początku marca Austriacy ponownie wkroczyli do miasta, a bojownicy o wolność uciekli do Prus. Prawdziwa narodowa tragedia rozegrała się jednak na wsi. Zaczęło się w okolicach Tarnowa, gdzie mały oddział powstańców próbował zdobyć miasto, a na przeciwko niemu stanęli nie tylko austriaccy żołnierze, ale i polscy chłopci. Wkrótce mieszkańcy wsi zaczęli tworzyć zbrojne bandy, które napadały na szlacheckie dwory i okrutnie mordowały ich mieszkańców. W znacznym stopniu odpowiadali za to Austriacy, którzy wyptalali nagrody pieniężną za głowy powstańców. Szczególnie złą sławą okrył się **Jakub Szela**, samozwańczy przywódca bandytów.

Jan Nepomucen Lewicki, Rzeź galicyjska. Fot. Wikimedia Commons, licencja public domain

Zdarzenia te przeszły do historii pod nazwą **rabacji chłopskiej**, lub galicyjskiej (**Galicja** to nazwa austriackiego zaboru) i pokazało współczesnej elicie, że idea pełnego zjednoczenia narodu polskiego jest jeszcze daleka od realizacji. Wbrew wyobrażeniom powstańców, chłopcy nie rozumieli potrzeby walki o niepodległość, gdyż według nich polski właściciel ziemi był równie okrutny, co austriacki.

Wiosna Ludów w Europie

Szansa na nowe ogólnopolskie powstanie pojawiła się przy okazji **Wiosny Ludów**. Była to seria zrywów i buntów która przetoczyła się po Europie w latach 1848-1849 i dotknęła również takie kraje, jak Prusy i Austria. A skoro nasi zaborcy mieli problemy u siebie, Polacy postanowili to wykorzystać. W 1848 roku wybuchło powstanie w Poznaniu, ale zostało szybko stłumione przez pruskie wojsko. W tym samym czasie do walki ruszyli mieszkańcy Galicji. Powstańcy zdołali opanować Kraków i Lwów, ale znów ich rządy nie trwały długo. Po kilku tygodniach austriacka armia zaprowadziła porządek w prowincji. Polscy żołnierze walczyli też w powstaniach w innych krajach. Wielką sławę zdobył zwłaszcza **Józef Bem**, który dzięki bohaterskiej walce na Węgrzech został tamtejszym bohaterem narodowym.

Romantyczne zrywy

Marzenia o odzyskaniu niepodległości i porażki w realizacji tego celu bardzo wpłynęły na polską kulturę z tego okresu. Królował wtedy ruch zwany **romantyzmem**, który w wydaniu polskim kładł duży nacisk na ... cierpienie. Dzisiaj wydaje nam się to strasznie przygnębiające, ale wtedy troszkę inaczej na to patrzono. Polacy wierzyli, że wszystkie te nieszczęścia, jakie ich spotkały, mają swój cel i w niedalekiej przyszłości dadzą im upragnioną wolność. Taką postawę nazywamy **mesjanizmem** – jeśli skojarzyliście to z chrześcijańskim Mesjaszem, to macie rację! Polska miała poprzez swoje cierpienie zbawić samą siebie, co dodawało ludziom otuchy.

Romantyzm – epoka w literaturze i sztuce, która utrzymywała się do lat 40. XIX wieku. Powstał po zmianach w społeczeństwach zachodnich – po rewolucji francuskiej i przemysłowej. Romantycy zwracali uwagę na życie duchowe, uczucia, emocje, indywidualność oraz bunt jednostki przeciwko normom społecznym. Najśłynniejszymi romantykami byli Adam Mickiewicz oraz Juliusz Słowacki, a w muzyce Fryderyk Chopin.

Wiosna Ludów – zrywy rewolucyjne w całej Europie w latach 1848-1849, których inicjatorami była ludność. Celami tych walk była poprawa warunków materialnych ludności, zmian w zarządzaniu państwem z równymi prawami dla niższych warstw społecznych oraz – jak w przypadku Polaków – walk narodowowyzwoleńczych. Hasłem Wiosny Ludów było przejęte z rewolucji francuskiej: „wolność, równość, braterstwo”. Skutkiem Wiosny Ludów było wprowadzenie konstytucji w wielu krajach i zniesienie pańszczyzny (poza Rosją).

Józef Bem – generał, walczył w powstaniu listopadowym. Następnie walczył podczas Wiosny Ludów w Wiedniu i w wojskach węgierskich. Potem zaciągnął się do armii tureckiej, przeszedł na islam, zmarł w Syrii w Aleppo. Jego ostatnimi słowami miały być: „Polsko! Polsko! Ja cię już nie zbawię!”. Jest węgierskim bohaterem narodowym.

CZY WIESZ, ŻE...

- Chłopi w tym okresie nie odczuwali przynależności narodowej, gdyż byli ciemiężeni pańszczyzną przez Polaków, a potem zaborców, więc dla nich nie miało znaczenia, kto nimi rządzi. Zrywy chłopskie kierowane były przeciwko szlachcie, która ich wyzyskiwała i traktowała okrutnie, jej narodowość nie miała dla nich znaczenia.
- Konsekwencją Wiosny Ludów w Europie było zniesienie pańszczyzny, w tym także na ziemiach polskich w zaborze pruskim i austriackim – ale nie dotyczyło to jeszcze Rosji (i zaboru rosyjskiego).
- Rzeź galicyjska to powstanie chłopskie na terenach zachodniej Galicji w 1946 roku, którego celem było zniesienie pańszczyzny. Atakowano szlachtę różnej narodowości. W ciągu kilku dni napadnięto 500 dworów i zamordowano wówczas około 3000 ziemian, urzędników oraz księży.

DAWNIEJ TO BYŁO

SENAT
RZECZYPOSPOLITEJ
POLSKIEJ

Stowarzyszenie
„Wspólnota Polska”

CENTRUM DOSKONALENIA
NAUCZYCIELI
STOWARZYSZENIE „WSPÓLNOTA POLSKA”

MUZEUM
POCZĄTKÓW
PAŃSTWA
POLSKIEGO
W GNIEZNE